

ЗЛОВЕЩА НАХОДКА ОТ БЕЛОГРАДЧИК

Васил АТАНАСОВ

Abstract. Vassil Atanassov (1876-1943) is a scholar and artists who established the Museum of History in Vidin, Bulgaria. He wrote many papers in scientific journals and public newspapers which are forgotten and unknown today. The present article is about an old strange burial found in excavations in the town of Belogradchik in 1937. The article was published in the newspaper Mir, No. 11177, 23 October 1937.

Keywords: Vassil Atanassov, Belogradchik, excavations, burial

Васил Атанасов Бояджиев (1876-1943) има богато научни литературно творчество. Той е историк, археолог и художник, основател на Видинския исторически музей. Неговият принос в изучаването на старините в Белоградчишкия, Видинския и Кулския край е неоценим. За жалост неговото литературно творчество е пръснато в различни редки литературни източници и в наши дни е забравено и неизвестно. Във „Венец“, в секцията „Архиви“, ще бъдат публикувани някои от тези литературни произведения. Биографична книга за Васил Атанасов е публикувана от неговата дъщеря инж. Цветана Бояджиева (1944).¹⁾

Васил Атанасов

ЕДИНЪ ВАРВАРСКИ ОБИЧАЙ
който случайността изнесе на показъ

Под Белоградчик – в дефилето, в местността „Селище“, се намират развалини от старинни постройки, някои от които са в чувствителни размери. Тул между тях преди време, една жена от града е намерила повече от петдесет монети, три чифта обици, две гривни и др., по-голямата част от които златни, от маджарски, полски и австрийски крале, графове и князе, а друг пък гражданин – една неизвестна сума, която сега му дава възможност да строи в Белоградчик здание от по на два три етажа. В същото това място, в различни времена, са намерени още: разни стрели, копия, ризници и други средновековни бойни материали.

Не далеч от това селище, срещу кантона по новото шосе в същото дефиле се намира Белоградчишкия разсадник. Тук върху една могилка, от която бяха изсечени преди време вековни дървета, при тазчистването на местността, са били разкрити от работниците няколко скелети, наслагани към запад, с ръце поставени от страни, без да са покрити отгоре с друго нещо, освен с пръст.

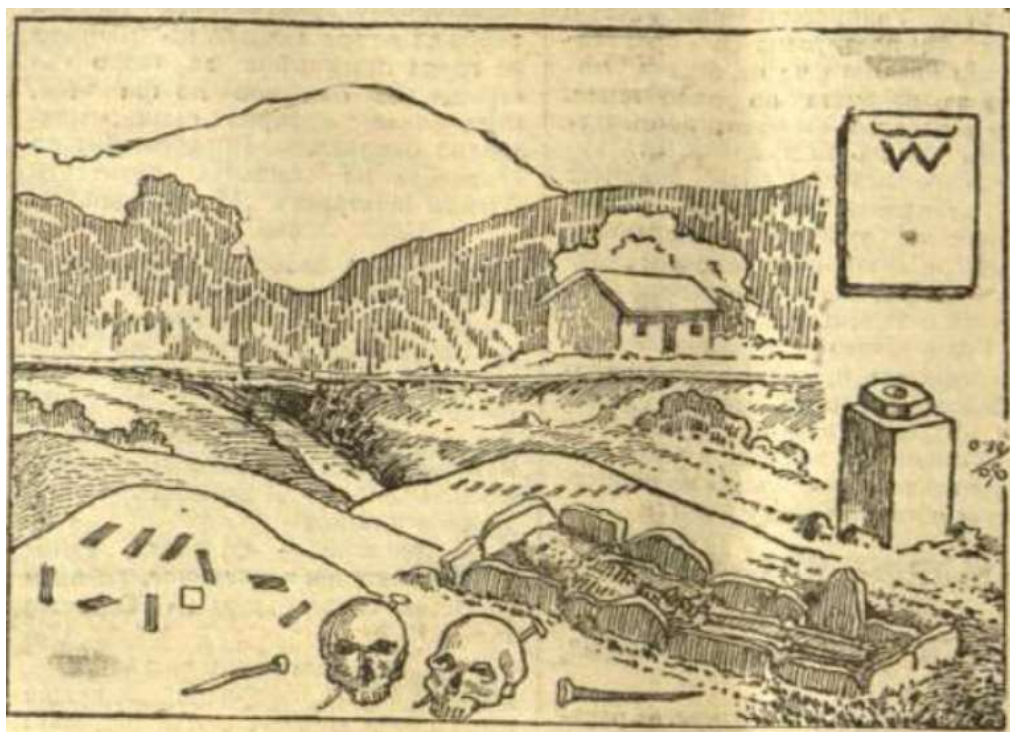
Близо до тази могилка, върху друга една, също при разчистването ѝ, са намерени и други десетина гроба, поставени в различна посока, с ръце тоже от страни, обаче в черепите²⁾ на които е имало забит по един ковашки, с примитивна обработка, гвоздей, без каквито и да са признаци от друго насилие. Всеки скелет от тях бил ограден в неавоъгълно каре с изправени плочести камъни.

Костите на тези скелети били доста изгнили и разпаднали.

И тук, както при първите скелети, отсъствали каквито и да са погребални ковчези и дрехи, обаче, вторите скелети са били поставени на две почти изгнили дъбови дъски.

Посред последните гробове е бил намерен един четвъртит призматичен обработен камък, на когото произхода като че ли е от друго място и който отгоре е имал една вдлъбнатина. Върху този камък е била

сложена една мраморна плоча, загубена сега сред околния камък, с един белег, както е показано в скицата.

Скица на мястото със скелетите (Васил Атанасов)

Според една легенда, тези гвоздеи се дължели на обстоятелството, че когато върлувала по тези места кум 1828 година чума, хората, за да я сплашат, почнали да набиват във всеки починал от нея по един гвоздей в черепа, с което „уж“ успели да я прогонят. А според друга – че тук наблизко в местността „Ханище“ в станало последното сражение между войниците на Константин³⁾ и турските пълчища, при покоряването на България; че тука е убита шървата жена на Срацимир, която е предвождала българските войскари, погребана на срещния скат в един гроб, ограден в каре със стерли, взети от развалините на близкото римско селище – гроб, известен между околното население с името „Царицин гроб“; че при този погром, както това селище, тъй и онези при латинската крепост и на ската зад

Белоградчик, са били разорени, а техните жители или избити, или прогонени из недостъпните дебри на западния Балкан. Или най-сетне, че това са умъртвени Константинови войскари за назидание на онези, които биха дигнали ръка срещу полумесеца и новите господари.

Обаче, има още една трета легенда, която разправя, че това са гробовете на няколко рицари от кръстоносците,⁴⁾ избити за някаква измяна при минаването им през Салашкия проход към Ниш на път за Божи гроб. Тази последна легенда се подкрепя и от обстоятелството, че на това място и в околността се мамртваат много монети от тази епоха. Още повече, че зад „Царицин гроб“ по същия хребет – „Кокошевец“ развалините на един параклис, ориентиран по догмите на западната християнска религия и други няколко гроба се сочат да са на рицари от същите войски.

Какво е истинското значение на тези гвоздеи, забити в черепите на тези скелети, поне за сега остава загадка. Даже и да се възприеме коя и да е от горните легенди, все пак нито една от тях не изчерпва въпроса напълно като обяснение на този безспорно варварски обичай.

Едно е положително в цялата тази история на догадки, че както това дефиле, тъй и другото на противоположната страна на Белоградчик, па дори и самия град, от най-тъмната епоха на човешкото съществуване и до сега, не са преставали да бъдат арена на важни събития в неговото битие. Така например, в културните наслаги на пещерите под „Венеца“ се намерват много материали от животни на праисторическата ера, както и първите оръдия на пещерния човек, с които той поставя началото на съвременната техника и култура.

В самия град,⁵⁾ който е разположен на вододела между горните дефилета, има една турска крепост от XVII столетие и един паметник до нея за изкланите водачи на Белоградчишкото въстание през 1850 година, укрепления от Сръбско-турската, Руско-турската Сръбско-българската и други войни, едно латинско кале на една изолирана канара и на най-високия чукар – над турската крепост и Белоградчик, още една – трета

крепост, с изкуствени щерни за вода, от български произход, в който няма народ който да е минал по нашата страна за плячка или мъст, и да не е оставил своите следи.

Под латинската крепост е селището „Зелениград“, а по-нататък – „Магазата“ и още три четири малки римски кастели, които са охранявали пътя из дефилето, по който са изнисани металните руди, изваждани из стария Балкан.

От връх на този чукар – към Стара планина, която закриля от погледа на всеки посетител, несбъднатите мечти на българското племе, благодарение на братската измяна, за които реки от кръв то проля, се разкриват омайни картини от редки природни красоти. А по-нататък в посока на „Извоз“ – в другото дефиле, пък и в коя ли не посока погледът да се взре, ще види, особено пти луна, очертан в силует един вълшебен мир от най-фантастични животни и духове, за прелестите на които ето що казва Бланки: „Нито теснините в Ollioutes – Прован, нито дефилето на Roncarbo в Испания, ни Алпите, ни Пиритеите, нито най-дивните планини в Тирол и Швейцария, биха могли да се сравнят с тях.“

Дълг се налага на нашата просветна управа да насочи груповите ученически посещения и към този забравен край, където те ще намерят освен редки природни красоти, но и достатъчно исторически данни в образи и легенди, които ще възкресят в тяхната представа чутовните борби на българското племе за своята национална свобода, която тук в Западния Балкан, не е стихвала ни за миг, още от първия ден и до днес.

БЕЛЕЖКИ

1. Предварителна публикация в Белоградчишки егедневен илюстриран лист, № 4463, 7 август 2018 г. (БВТ, редактор).
2. Един от тях е запазен във Видинския областен музей. Черепите бяха много изгнили и разпаднати, затова цял четеп не можа да се запази (б.а.).

3. Син на Цар Срацимир, Видински (б.а.).
4. Според една легенда тези рицари били от войските на Барбароса – нещо историческо опровергано. Вероятно те са принадлежали към някои други войскове пълчища, които са минавали през България, а легендата е съставена в по-ново време от някой провинциален историк (б.а.).
5. За Белоградчик по-подробно са писали г. Савчев (1929) във водача за града, в-к „Време“, брой 5,⁶⁾ г. Чилингиров (1929) в „Пътни бележки и впечатления“ и А. Страшимиров (1928) в „Български турист“ (б.а.).
6. Този източник още не е намерен и проучен (БВТ, ред.).

ЛИТЕРАТУРА

- Бояджиева, Ц. (1944). *Баща ми: спомени*. София: Художник.
- Савчев, Н. (1929). *Пътеводител на гр. Белоградчик*. София: Радикал.
- Страшимиров, А. (1928). Прочуто – непзнато. *Български турист*, 20, 120-123.
- Чилингиров, С. (1929). *Пътни бележки и впечатления*. София: Министерско на народното просвещение.
- Blanqui, M. (1841). *Voyage en Bulgarie*. Paris: W. Coquebert.

